

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XL št. 4-5

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

de junio a agosto 1993

Popolno vohunstvo

Slovenija že tri leta živi v demokraciji. Samostojnost nam je dana že več kot dve leti. Nacionalna paradigma, ki je generirala ključne trenutke za slovensko zgodovino, se je iztekla. Napredka ni. Mar se skriva v stvarih, ki nam jih politične garniture ne prestando obljublajo, vendar jih ni od nikoder? Lastninjenje: čeprav je zanj vse nared, ne bo prineslo nobenih koristnih učinkov. Evropa: premaknjena v prihodnje tisočletje. Nacionalna paradigma ni prinesla vsebinskih sprememb. Vsi sloji prebivalstva se spopadajo z istimi težavami kot v socializmu. Vendar na dosti hujši ravni. Politične elite slovenske pomladi se izčrpavajo s ponavljanjem svojih paradigem: ponovno gradijo Demos, izdajajo št. 57 Nove revije, levica deluje na lobističen način (Old boys networks). Napredek ne pride na ta način. Nacionalna paradigma vselej kaže na sovražnike. Posledica je močnejša država. Krog se sklene. Napredka ni.

Boštjan Horvat,
Republika,
petek, 28 maja 1993.

Kruh, pelin in knjiga

Nagovor Stanka Jerebiča na knjižnem sejmu
v Buenos Airesu 3. maja, 1993.

ŽAL NE MOREMO na tem krasnem knjižnem sejmu pokazati prve slovenske knjige. Ostal je en sam izvod in tega skrbno hranijo v Ljubljani, ponosnem glavnem mestu Republike Slovenije. Ta prvorojenec je bil natisnjen leta 1550. Leta 1584 je bil izdan prevod celotne biblije v slovenščino. To pomeni, da imajo Slovenci, ki so politično neodvisnost dosegli pred kratkim, že stoletja močan kulturni razvoj.

V 17. stoletju se je v Ljubljani ustanovila jezuitska univerza; leta 1701 je nastalo Filharmonično društvo (nekaj let prej kot v Londonu in Berlinu), ki je bilo sedež prve znanstvene akademije. Z nastopom romantike, ko so se objavile prve pesnitve velikega slovenskega pesnika Franceta Prešerna, se je do viška razvila umetniška in pesniška dejavnost, prepletena s tisočletnimi vrednotami ljudske umetnosti. Slovenci imamo velike može, ki so se odlikovali na različnih poljih: Nobelovega nagrajenca Preglja, velikega generala Maistra, ugledne predstavnike Cerkve kot škof Slomšek, cerkveni oče in začetnik slovenske šole, in mnogo drugih. Vsi ti so bili naši vzgledniki. Pesniki in pisatelji so med nami uživali ugled, ki velja velikim zgodovinskim osebnostim. Spomeniki, spominske plošče in nagrobniki v Sloveniji so postavljeni na čast pesnikom in pisateljem, ki so bili notranje povezani z narodno zavednostjo.

V tridesetih letih je izšla v Londonu in New Yorku knjiga "Vračanje domov" izpod peresa Amerikanca slovenskega porekla, Louis-a Adamič-a. Pisatelj skuša bralce seznaniti z značilnostmi svojega ljudstva. Največjo pozornost so vzbudile njegove izjave: "...polagoma sem razumeval nekaj, kar sem spoznal v mladih letih: da je glavna slovenska industrija za kmetijstvom kultura. V Ljubljani je sedem knjigarn, ki so tako pomembne, kot trgovine z železnino, manufakturo ali zdravili. Vse imajo na zalogi ne le slovenske knjige, ampak knjige z vseh delov Evrope. Kupci so iz najrazličnejših socialnih slojev. Večina cest naše dežele se imenuje po pesnikih, književnikih, dramaturgih in jezikoslovcih. Najvažnejši spomenik glavnega mesta je posvečen pesniku Prešernu".

Preplet slovenske zgodovine je povezan s književnostjo. Nepismenosti sploh ni. V vsakem domu, tudi v najbolj skromnem, je poseben prostor določen za knjige. Tam najdete najvažnejše predstavnike domače in tuje književnosti.

Neki časnikar je po povratku s potovanja po Sloveniji rekel: "Če bi moral simbolično prikazati dežele s spomenikom eni sami osebnosti, bi Nemčiji postavil spomenik vojaku, Italiji spomenik pevcu, Sloveniji pa otroku s knjigo v roki." Tako je bilo stoletja, tako je danes in upamo, da bo tako ostalo tudi v prihodnosti. Narodi sveta so različni v prelepi raznolikosti jezikov in kultur, bogastvu in posebnostih, toda ena sama je mladost, le ena je resnica.

"Vsak se rodi s hlebcom kruha pod pazduho". Žalostno in grenko zgodovino, ki jo je prestal slovenski narod v zadnjih desetletjih zaradi vojne in krvave revolucije, je pesnik povzel v rek: "Vsak otrok se rodi s hlebcom kruha pod pazduho, toda tudi z listom pelina pod jezikom". Lahko bi dodali "... in z knjižico v roki". Milijonkrat in v najrazličnejših jezikih se je ponovil stavek, da je knjiga človekov najboljši prijatelj. Tako je. Kljub vizualnim umetnostim in ne vedno ravno umetniškimi vizijam, ki vdirajo v naše vsakdanje življenje, bomo skrbeli, da bo knjiga še naprej budila in bistrila naš um in naša srca in da bo poživila naše duše in naša čustva.

Zato: Dobrodošla, knjiga! Zdaj in vedno!

Slovo od Nikolaja Jeločnika

(18. IX. 1919 - 15. VI. 1993)

Po dolgi in mučni bolezni je umrl v Buenos Airesu Nikolaj Jeločnik, dramatik, dramaturg, prevajalec, režiser in igralec, skoraj duša gledališke umetnosti prvih let našega zdomstva.

Jeločnik je že kot mlad študent deloval na dramatskem polju tako pri Marijini kongregaciji kot pri študentskih organizacijah. Absolviral je Visoko šolo za dramsko umetnost. Tak se je spoznal z igralsko umetnico Milo Šaričevo. Njegovo prvo delo je bilo Claudelovo Marijino oznanjenje. Potem ga že v revolucijskih letih najdemo kot urednika štirinajstdnevnik Junaki in vnetega propagandista na protikomunističnih predavanjih. Iz te dobe je tudi njegov prispevek v Zborniku Zimske pomoči, izdanem 1. 1944, Ognjena smrt, ki je posvečena prijatelju Francetu Kremžarju in Francetu Balantiču. Jeločnik je že takrat citiral iz Balantičevega Sonetnega venca verze, ki še niso bili izšli v tisku:

*Dočakal zadnji sem naliv
svetlobe...
... zdaj pridi, smrt, odvrigel
sem orožje...*

Čez petdeset let se je vrnil k njima v Stalinistični revoluciji na Slovenskem; k njima, ki sta zgorela junaške smrti z drugimi fanti v Grahovem ob veliki premoči italijanskih in partizanskih napadalcev. Zdaj je on odvrigel orožje.

Pokojni Niko je bil rojen 18. IX. 1919 v uradniški družini v Ljubljani. V gledališču se je začel udejstvovati že kot član Žara, revije klasične gimnazije. Žar je bilo najprej društvo, potem pa je začelo izdajati istoimensko revijo. V njej so se vadili pisanja mladi študentje. Ne samo to; postavljali so tudi na oder zahtevnejše igre: Cankarjeve Hlapce, Moliérovega Namišljenega bolnika, Fonvizinovega Miljenčka, Gheonove Tri modrosti starega Wanga, Bessiérosovo Puščava bo cvetela. Jeločnik je bil navdušen sodelavec misijonov. Ta značilnost njegovega značaja je močna do njegovih zadnjih let.

Jeločnik je pisal in prevajal drame in prozo, vendar se je v zdomstvu posvečal skoro izključno gledališču. Bil je urednik Glasa Slovenske kulturne akcije, kamor je pisal eseje v modernem slogu z aktualno tematiko in recenzije dramskih del. Med vojno in revolucijo ga je prevzela protikomunistična dejavnost. Zaslovel je kot domobranski govornik.

V italijanskih taboriščih, kamor je zašel prvič kot italijanski interniranec, pozneje pa kot protikomunistični begunec, se je takoj udeležil vseh podvigov zdomcev na kulturnem

polju. Najdemo ga že med člani Balantičeve družine, potem pa v skupini, ki je naštudirala Shakespearovega Hamleta v Senigaliji. Bil je tudi član igralske družine Narte Velikonja.

Njegovo delo se je nadaljevalo v Argentini, vendar se je v začetku rahlo preusmerilo na misijonsko polje, pozneje pa na kompilacijo polpretekle slovenske zgodovine. Prispeval je dva obsežna dela "Stalinistične revolucije na Slovenskem". Res je v sestavku dosti napak. Vendar so ji dali pravo oceno prav stari aparatčiki, današnji prenovitelji, ko so zapisali, da to ni nobena zgodovina, ker med-

vojne in revolucijske dogodke preveč zvesto, natančno in dokumentarno prikazuje. Že pred tem delom je Jeločnik izdal pričevanjsko knjižico "Teharje so tlakovane z našo krvjo" s psevdonimom Matjaž Klepec.

V prvo dobo njegovega delovanja spada Kralj Matjaž, predvajan na spominski proslavi na čast žrtvam komunizma. Igral jo je s svojo igralsko družino Narte Velikonja. Tudi "Simfonija iz novega sveta", ki jo je napisal, režiral in igral na Baragovi proslavi, spada v prvo dobo, čeprav je bila objavljena v Katoliških misijonih, ki so se že ločili od Duhovnega življenja. Zadnje veliko Jeločnikovo delo je bil Krst pri Savici. Njegova je bila režija, koreografija, njegovi glasbeni vložki in monospevi.

Za desetletnico Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije je leta 1964 napisal "Deset let gledališkega opravila". Večino teh del omenja Papežev prispevek v Meddobju 1993 (št. 1-2) "Dons je moj ta veseli dan".

Če smo v prozi še nekako dohajali Evropo, je bilo stanje v dramatikah dosti slabše. Z Jeločnikom smo prišli do kvalitetnih prevodov, resda v tujini. Na njegovo pobudo so začeli prevajati tudi drugi: Papež, Rozman, Volovšek. V prozi in poeziji se to ni dogodilo.

Med Jeločnikove prevode dramskih del moremo šteti trodejanko Guida Manacorda o svetem Pavlu. Prevedel jo je iz italijanščine za 400-letnico Manacordove smrti. Prevajal je tudi dela Paula Claudela ("Sveti Ksaverij"), Mauriaca, Anuilha, Sartra, Fabbrija in še nekatere. Režiral je tudi Prešernov Krst pri Savici, takrat že v novi dvorani Slovenske hiše.

Za 30-letnico katoliških misijonov je bil objavljen pri SKA oratorij "Eno samo je potrebno" kot samostojna publikacija.

→

Vrbe zelenijo, listi padajo

(V spomin umrlima prijateljema dr. Brumnu Vinku in g. Jeločniku Nikolaju.)

*Tam pod Južnim križem vrbe zelenijo.
Tukaj pada listje na pozornico.
Tam in tukaj novi delavci krasijo
oder pevk in pevcev, dno orkestrsko.*

*Novih lic ne manjka. Toda nekaj manjka.
Vaju ni med njimi, niti na balkon.
V gledališkem listu sta pod R (za "Ranjka").
Luč robnika skriva smrt v pozabe sklon.*

*Vidva pa živita! Ne le v črk besedah -
te so bolj trpežne kakor živ spomin.
V zimskih dneh bilá sta kot pomladna greda:
nageljni spoznanja, volje rožmarin.*

*Ker sta večno živa: vedna Vama hvala!
Z nami sta delila svet resnic, lepota.
Skoraj blizu doma trudna sta obstala -
naj bo Izpolnitev vseh željá Gospod!*

Vladimir Kos

Iz nemščine je prevedel "Kdo bo plačal" (p. Haecha). Režiral ga je Ludvik Stancer, igrali pa so jo v Ciudadeli, prav tako kot Fritza Hochwälder-ja "Kakor v nebesih tako na zemlji". Iz španščine je prevedel "Osmi dan" Alberta Zavallje.

Veliko njegovih člankov, esejev, prevodov in časovnih zapiskov je raztresenih v Zbornikih Svobodne Slovenije, Glasu SKA, Meddobju in drugod pod psevdonimom Matjaž Trpotec.

Jeločnik je bil kot režiser tudi učitelj lepe besede, izgovorjave in naglašanja. Morda se je zdela komu za tiste čase pretirana njegova dikcija in tudi geste, vendar moramo upoštevati, da zdomstvo ni razpolagalo s posebno dramsko šolo. Bil je moderen v zamislih in izvajanjih tistega časa. Posebnost prvih let zdomstva so bili glasbeni vložki iz svetovnih glasbenih del. "Slovensko gledališče v Buenos Airesu" torej ni pretiran naslov zanj in njegove sodelavce.

Odšel je eden delavnih, nadarjenih, redkih Talijinih ljubiteljev. Za seboj je pustil nezapolnljivo vrzel. Naj mu bo Bog plačnik za vse, kar je storil dobrega domovini in zdomstvu!

Obletnice

Balantičev jubilej

Govor na Balantičevi proslavi v San Justu

*Iz ilovice, ki jo jug sprosti
v bučečih psalmih predpomladi,
si zgnetel me. Svetloba me teži
bolj kot čebele, ki šumé na bradi.*

*Prst in svetloba! In božje roke!
Iz tega je življenja dar, ki žge,
ki srečo nosi kakor mati med otroke,
ki ognja da, da kri je kot resje.*

Tako si Balantič odgovarja na vprašanje, ki si ga skoraj vsak človek, slej ko prej, zastavi. Morda se to dogaja v miru kontemplativnega veselja ali pa v notranjem vrtincu, ki ga povzroča bližina možnega uničenja; vsekakor ne more se uiti glasu, ki sprašuje o Izvoru in o Namembnosti. Prst in svetloba sem, pravi Balantič; zemlja sem in večnost ugotavlja Mauser.

Dá, naj bo nocoj naše osrednje zanimanje življenje, ki nam je bilo podarjeno, ki ognja da, ki srečo nosi tako kot starši med otroke. Srečo, katere izvor je v žrtvi in ne zgolj v užitku, v plemeniti ljubezni in ne samo v uživanju. Mislim tu na življenje v polnosti, v izobilju, na življenje, ki se razdaja, na tako, kot ga je živel France Balantič, mladostnik, kristjan, Slovenec, pesnik, domobranec. Balantič se je namreč dokopal do spoznanja, in o tem zgovorno priča prenekateri njegov verz, da fizična smrt, torej ta pred petdesetimi leti v Grahovem, ni konec, pač pa del življenja, prehod v večnost.

V Kamniku, Balantičevem rojstnem kraju, je bilo v dneh od 18. do 27. julija 1940 mogočno zborovanje Slovenske dijaške zveze. Kot član zveze se je Balantič udeleževal priprav in vseh srečanj v znamenju teh gesel: "hočemo biti predstraža našega rodu, nočemo, da bi ta narod, ki mu je Bog namenil tako važen kos zemlje, v teh časih z lastno malomarnostjo individualistično privezanostjo in z uživaželjnostjo ne zapravljal življenske sile, ki so mu jih v zadnjih sto letih razvili naši narodni prebuditelji ..." Ta zbor je 26. julija, kot stoji zapisano v dnevniku Slovenec, po mogočni bakljadi po mestu na Malem gradu zažgal veličasten kres. Ob svitu največjega ognja pa je tedaj vstal duhovni vodja zborovanja, prof. Ehrlich, in naznanil hude čase preizkušnje, ki čakajo slovenski narod in krščanstvo, pokleknil pred goreči kres in v svitu plamenov kleče zmolil najprej častitljivi del rožnega venca "za slovenski narod". In tam blizu je klečal tudi France Balantič, ki se je zavestno odločil slediti Kristusu. Hotel je biti kreposten, pristen človek, Človek,

ki zvesto hodi po poti resnice in ljubezni. Nekdo, ki hoče ostvariti človeške zmožnosti v naravnem in nadnaravnem pogledu.

Pot pa ni lahka. Ne gre brez boja. Borba mu je sredstvo v službi ljubezni in kot taka je krepost.

Kot dokazuje njegova pesem "V vročici" je doživetje boja med čistostjo in strastjo, kakor ga more občutiti globok človek ob erotičnem prebujanju, vzbudilo njegove pesniške ustvarjalne sile. "O Bog, usmili v svoji dobroti / in kani vame vse moči nekdanje, / zasuj prepade, vse brez dna kotanje, / ki vanje padam na brezkončni poti!" poje pesnik.

Balantič je bil zdrav in pokončen fant. Poznal je ljubezen staršev in tudi tisto, ki vzcvetje med fantom in dekletom. "Imel, marjetica, sem deklico, / prinesla vsako jutro je poljub / in me z bogato rjavimi lasmi / zapredla v žarke sanjanih obljub." Boril pa se je proti neuravnovešenosti in iskal v svojih verzih Temelj, osnovo. Hotel se je otresti zemskih strasti in smrtne groze in preiti v duhovno pojmovanje življenja.

Ce mu pozorno prisluhnemo, če sledimo razvoju, rasti, ki je prisotna v njegovem pesniškem opusu, ne moremo nikakor trditi, da je pesimist, mračnjak, saj je poln hrepenenja po svetlobi: "Studentev močnih, čistih sem željan, / rad bi napil se iz sončnega korita / in rad bi, da bi luč bila razlita / čez vso kot ajdov hleb črnó ravan." Kako pa naj potem razumemo besede literarnega kritika Mitje Mejaka v Muževni stebliki, naslov Balantičeve pesniške izbirke, ki je izšla v Ljubljani leta 1984 in za katero se izdajateljji bojiijo "da bi služila slovenski emigraciji, ki si prisvaja Balantiča, kot poligon za politične manipulacije zaradi neizpodbitnega dejstva, da je pesnik med vojno pripadal oboroženim samogenocidnim skupinam."? Mejak namreč trdi tole: "Balantičeva skrajno pesimistična, panična groza, smrt in vsesplošno izničenje izpovedujoča lirika... je demantirala temeljne doktrine bojovitega katolištva... Njegova lirika je popolnoma in do konca nebojevita." Mar ni to manipulacija? je to umevanje pesnikovega sporočila?

Balantič mora skozi potočiščenja, da je zato njegova odločitev toliko bolj premišljena, doživeta: "In to Te prosim še, da adpustiš, / da metal blato sem v srca izvir..." in doda brez oklevanja: "Gospod, za Tabo se bom napotil". Nekaj podobnega beremo v Cankarjevi noveli Hudodelec Janez: "Nikoli bi mi pač tako svetlo in gorke ne sijalo sonce, da ne bi bilo prej tako dolge in mrzle noči. Nikoli bi Boga tako vdano ne hvalil za vsako uro, da ni bilo prej toliko žalostnih let..." Preizkušnje, težave, so le odskočna deska do gradnje osebnosti z neprestano rastjo.

France Balantič je gotovo poznal besede Sv. Avguština, ko pravi, da Ta, ki nas je ustvaril brez našega sodelovanja, nas bo zveličal le, če bomo mi v ta namen kaj storili. Balantič je vedel, da je ustvarjeni svet dar in naloga. Zato se je odločil, v določenem trenutku, da s poezijo in z življenjem postane božji pričevalec, klicar harmonije. Zavedal se je zakramentalne dolžnosti, ki jo je prevzel z birmo. Čutil je potrebo, da izraža resnico in lepoto. "Jaz pa bom vedno Tebi pesem pel" jasno pove v prošnji za besede. Jezik, možnost izražanja, je bila izmed največjih dobrin človeštva in zato tudi, kot pravi Hölderin, ena izmed najnevarnejših. Z jezikom more-

Spomenik pesniku Francetu Balantiču v Našem domu, delo kiparja F. Ahčin.

mo zapasti v prazno čenčanje, v klevetanje, moremo se pa tudi povrniti k izviru stvari in znova poimenovati svet. In ta je naloga, ki si jo je zastavil Balantič. Postal je religiozni pesnik, pesnik svetlobe, ki jo je odkril v naravi. Sv. Matej pravi: "Svetloba telesa je oko. Če je torej tvoje oko zdravo, bo svetlo vse tvoje telo." S to svetlobo hoče nasiti še druge. Pomagati hoče drugim, da bi našli srečo v hoji za Kristusom. "Naj čezme k tebi hodijo ljudje," moli v hvalnicah. Beseda poeta je kot plamen, ki spreminja in osvetljuje vsakdanjost. Z izrazi zajema življenje in ga uklepa v biser besede.

"Hvala, Gospod, da sem bil rojen, / da sem bil otrok nebogljen, / hvala, Gospod, da si mi pustil rasti s telesom in duhom," moli Karel Mauser. "Čutim, da rastem v globino," poje Ivan Hribovšek, Ta rast, ta harmoničen razvoj celotnega človeka, duše in telesa, h kateremu smo vsi poklicani in ki je tako prisotna v pesmih Franceta Balantiča, pa mora biti rast iz korenin. Pesnik je navezan na konkretne danosti, na rodni kraj na Gorenjskem, na prednike, na slovenski jezik. "Ljubim zemljo, ljubim njihove kot brazde sive glave."

Vsi moramo neprestano rasti. Vsi, mladi in starejši. Vsak čas postavlja nove izzive. Nimamo dokazov, da so izzivi našega časa najzahtevnejši, najtežji. Ni dvoma, da so drugačni kot, recimo, v času Prešerna, Balantiča, naših dedov, in pradedov. Moremo reči, da je bila ureditev življenja v taboriščih po drugi svetovni vojni lahka naloga? Morda pot v neznano, tujino? Bile so morije, preganjanja, vojne, ljudje v Judeji, v Sodomi, v Sloveniji, v Argentini. V vseh krajih, okoliščinah in v vseh časih pa so bili mehkužni, polovičarji in ljudje, ki so odgovarjali pogumno. In kot tak, pogumen, a ne smel, hrepeneč po sreči in ne po užitkih, stopa pred nas France Balantič. Bodimo vredni dediči njegovega bogatega izročila! Le kdor je ponosen dedič svojih prednikov, more biti pionir. "Sedanost je polna preteklosti," je dejal Leibniz. Ne bežimo v preteklost, kajti to ni zdravo, črpajmo in učimo se iz nje. Zajemajmo z veliko žlico iz zakladnice, ki so jo ljudje polnili v zgodovini naroda. "Za Bogom, smo največ dolžni staršem in domovini," pravi Sv. Tomaž. Bodimo zvesti in dosledni v mišljenju in v dejanju v vsakdanjem življenju. Le tako bomo tudi vredni predniki naših zanamcev. Sem spada, seveda, pravica in dolžnost staršev, da posredujejo otrokom slovenski jezik in jim tako omogočijo dostop do virov slovenske kulture in do sredstev nje-

nega javljanja. Frederic Mistral, Nobelov nagrajenec leta 1904, je izjavil: "Kdor zna uporabljati svoj lastni jezik, drži v rokah ključ, ki ga osvobaja okov."

Vzdušje doma in vzdušje, ki so ga znali ustvariti učitelji v Balantičevi šoli, kamor sta me vodila dobra mama in ata, sta odločilno vplivala na moje vrednotenje materinega, slovenskega jezika. Hvala Bogu za njuno modrost, vztrajnost, predvsem pa za ljubezen.

Ljubezen je prva in največja krepost, pa je tudi iznajdljiva. Išče nove prijeme, nove metode, nove načine, kako biti kos raznim dejavnikom. Poskuša razumeti različnosti in se jim prilagoditi. Nečesa pa ob vsem tem ne smemo pozabiti; da ima tudi krščanstvo vrednote, ki so vedno sodobne in ne morejo zastareti, če jih hočejo sprejeti in po njih živeti. Ne nasedajmo tem, ki pravijo, da so edina načela tista, ki jih postavlja družba, da ni neminljivih vrednot, da je morala subjektivnega značaja. Vzemimo si čas za branje, za razmišljanje, za molitev. Vzemimo svoje življenje v roke. Unamuno piše mlademu fantu takole: "Toma la vida en serio, sin dejarte emborrachar por ella; sé dueño y no su esclavo, porque tu vida pasará y tú quedarás. No les hagas caso a los paganos que te digan que tú pasas y la vida queda... ¡La vida! ¡Un ídolo pagano al que quieren que sacrifiquemos cada uno nuestra vida! Sé serio. Alegre también, pero seriamente alegre. La seriedad es la dicha de vivir la vida."

Kristus je naš najboljši in edini učitelj. Kako lepo pa nam je, pri srcu toplo, ko srečamo nekoga, ki ima podobne boje kot mi, ki ima iste cilje, nekoga, s katerim moremo najti sozvočje. Potrebni smo vzorov, ki nam pomagajo na poti življenja. Balantič je lahko naš vzor. Dal je minljivo življenje za vero v neminljive vrednote. Ni zaničeval življenja, razumel pa je, da brez trpljenja ni življenja, ne rojstva, ne rasti. Samo v sedanjem življenju moremo polagati temelje tudi onstranske sreče.

Naj bi tudi mi mogli reči s pesnikom, ki je, tako trdno upamo, "ves srečen v vrtovih svetlih dni pri Bogu, ki nad zarjami bedi":
*moj Oče, naj ljubezen me raznema
in naj bom dolgo, dolgo bakla nema,
ki potnikom samotnim v noč gori.*

Prof. Miriam Jereb-Batagelj

Likovni svet

Ob odprtju razstave slikarja Andreja Makeka

Gospe in gospodje!

Odpiram razstavo akvarelov slikarja Andreja Makeka, prvo njegovo samostojno razstavo. Pravim prvo samostojno, ker je Makek razstavljal že prej, prvič leta 1956, ko sem tudi jaz imel čast sodelovati. Kar ne morem verjeti, da je res: 37 let je že od tega. Za mnoge, predvsem mlajše, bo zanimivo kaj sva počela z Makekom, skupaj z drugimi enajstimi, ki jih bom imenoval kasneje. Zdi se mi primerno, da nekaj o tem povem. Nisem namreč umetnostni kritik, nimam pravih besed, pa tudi ne drznosti, da bi si upal ocenjevati Makekovo slikarstvo; lahko pa opišem okoliščine, ki so pripeljale do tega, da danes Makek razstavlja; kako se je pred davnimi 37. leti sešlo 13 oseb, ki so želele, ene učiti, druge pa poučiti se o svetu likovne umetnosti.

Takole je bilo: umetnostni zgodovinar Marjan Marolt in slikarica Bara Remec sta dala pobudo, da se v okviru SKA ustanovi umetnostna akademija, kjer bi se poučevalo slikarstvo, grafika in kiparstvo. Pritegnila sta še kiparja Franceta Ahčina in slikarja Milana Volovška. Ta zadnji imenovani je še edini preživeli član takratnega profesorskega zbora. Skraja se nas je vpisalo šest slušateljev in sicer Ivan Bukovec, Andrej Makek, Tone Kržišnik, France Papež, Metka Žirovnik in jaz, kasneje so se pridružili še trije: Darko Šušteršič, Barica Majcen in Tatjana Karba. Za kiparstvo sem se vpisal le jaz.

Nisem pač mogel pričakovati, da bodo mene učili, pa sem se pridružil slikarjem, saj me je zanimalo vse, kar je likovnega.

Sedež šole je bil v sklopu prostorov, kjer je bila pisarna SKA, stanovanje več družin in pa gostilna, kamor so zahajali predvsem slovenski rojaki. Če me spomin ne vara, je bila gostilna sprva v upravi ge. Eme Kessler, nato pa družine Godec. To je bilo v Ramos Mejii, na ulici Alvarado, skoraj na vogalu Av. de Mayo, starejši se boste še spomnili. Danes ni več niti sledu tistih prostorov.

Ko je bila akademija formalno ustanovljena, ko so profesorji sprejeli svojo obveznost in so bili vpisani učenci, smo s skupnimi močmi postavili leseno kolibo na vrtu gostilne. To je bila ena tistih pionirskih podjetnosti, ki so bile v tistih časih normalne. Tako so se začeli slovenski Domovi in slovenske osnovne šole. Prostor je bil zelo preprost, 5 x 5 m je imel površine, visoko okno, v sredini lesen praktikabel, Ahčin je prinesel kup mavčnih odlitkov, keramičnih vaz in podobno, pa smo začeli.

Kaj smo počeli? Na kratko: Bara Remec nas je uvajala v svet risbe in barv, slikali smo akvarele, gvaše, olja, odtiskovali monotipije in suhe igle, lesoreze in linoreze. Spominjam se, da smo platna za oljne slike sami pripravljali: napeli žaklje iz platna ali jute na slepe okvirje, pripravili podlago na bazi mizarskega kleja iz ribjih kosti in cinkove beline, celo barve sem si sam pripravil iz mineralnega barvnega prahu in lanenega olja. Vse je bilo tako preprosto, za današnje razmere nezaslišano. Slikar Milan Volovšek je pomagal s svojimi tehničnimi nasveti in s svojim humorjem ustvarjal prijetno razpoloženje.

France Ahčin nas je učil anatomije, sprva na mavčnih odlitkih, kasneje na živih modelih. Marjan Marolt nas je poučeval umetnostno zgodovino, po knjigah Izidorja Cankarja. Kaj smo risali in slikali? Tihožitja v ateljeju, hodili

slikat v naravo, predvsem v buenosaireško pristanišče, portretirali smo sorodnike ali obiskovalce gostilne na Alvarado. Še zdaj mi je pred očmi g. Majce, bivši jugoslovanski tiskovni ataše v Pragi. Ni časa in ni priložnosti za daljše opisovanje tega več letnega udejstvovanja. Sam imam najlepše spomine na ta leta v družbi izrednih oseb kot so bili naši profesorji in prijateljske družbe kolegov. Naj omenim le še to: vsako leto smo pripravili razstavo naših del. Marolt je vsakokrat napisal poročilo za naš tisk, kjer je ocenjeval naše napredovanje. Kako resno nas je jemal, kar preveč, bi rekel. No in potem se je šola končala. Kaj je bilo z nami potem? Skoraj vsi smo se na en ali drug način še naprej udeleževali na likovnem polju. Edini dosledno zvest slikarstvu je ostal Ivan Bukovec. Od takrat naprej stalno razstavlja svoje stvaritve: olja, akvarele, risbe, grafike. A ne smem biti krivičen do drugih. Leta kasneje je Tone Kržišnik znova začel s slikanjem. Pred nekaj leti je razstavil svoje odlične portrete, nato pa še krajine v akvarelih. Tudi drugi smo se sporadično vračali k svoji prvi ljubezni. Nas, absolvente umetniške akademije, so mnogokrat prosili za opremo in ilustracije naših publikacij. Trije smo postali arhitekti: Majcen, Karba in jaz. Šusteršič je postal umetnostni zgodovinar, profesor na univerzi in raziskovalec. Na lanskih Dnevih slovenske kulture je pripravil odlično študijo o pokojni slikarici Bari Remec. Papež je opremil in ilustriral svoje lastne knjige. Jaz sicer nisem več slikal, sem se pa ukvarjal z vitražami, reliefi, mozaiki in grafiko. Žirovnikova je nekaj let še slikala, potem pa je mrknila. O Karbovi in Majcnovi ničesar ne vem.

Čeprav smo se nekdanji učenci razšli, smo se le srečali občasno, če ne drugače, na razstavah naših profesorjev, Bare in Ahčina, ki sta redno razstavljal in pa v zadnjem času Volovška, ko se je svetovni popotnik po desetletjih odsotnosti vrnil v Argentino in razstavil svoje slike iz časa življenja v Turčiji in še kje. Srečali smo se in se sramežljivo spraševali, če še kaj likovnega počnemo, kot da bi nam bilo nerodno, kot bi se čutili krive, da smo se odtegnili naši prvi ljubezni.

Pa Andrej Makek? O vsem mogočem govorim, njega pa še omenil nisem. Pred tremi tedni me je poklical po telefonu in mi povedal, da bo imel razstavo akvarelov pri SKA. Prosil me je, da kaj povem ob odprtju. Razveselilo me je, da je še eden, ki se vrača; prijetno presenečen, saj nisem vedel, da se spet posveča slikarstvu. Seveda sem bil pripravljen, da mu ustrezem.

Tudi Makek je nekaj let po končani akademiji še nekaj slikal in večkrat razstavljal v slovenskem Domu v San Martinu, nato leta 1966 na Razstavi slovenskega portreta. Vedel sem, da je opremil knjigi svojega tasta Marjana Marolta: Zori noč vesela in Rojstvo, življenje in smrt Ludvika Kavška, pa tudi Debeljakov prevod Puškinovih Pravljič. A tega je že 20 let in več.

Obiskal sem ga na njegovem domu v Palomarju. Znašel sem se pred številnimi akvareli krajin, katere je napravil v zadnjih letih, predvsem v počitniških dneh v Barilochah in okolici, v bližini svoje počitniške kočice ali na posestvu svojega svaka. To pa niso več šolski primerki in iskanja, ampak produkcija zrelega umetnika, ki obvlada svojo zvrst. Ogledovala sva si sliko za sliko. On mi je pripovedoval o tem, kje je ta in ona nastala, katere gore so v ozadju, ime doline v ospredju, imena sem že pozabil. Jaz pa sem bil pozoren nad oblikovanjem nebá in oblakov, skalovja in vodá, dreves in ograj, pozoren nad kompozicijo elementov, nad barvno perspektivo. Spomnil sem se Barinih nasvetov, kako mora vodena barva teči in se prelivati druga v drugo, kako se varovati trdote potez s čopičem. Vse to je prisotno v pravšni meri. Med tem, ko sva se pogovarjala, sem se oziral po dnevni sobi. Stene so polne slik in raznovrstnih predmetov iz lesa, raznih kovin, plastičnih zmesi; uporabnih predmetov in zgolj likovnih. Vsi so njegovo delo, mi je povedal. Vedel sem sicer, da je Makek mehanik po poklicu. Nisem pa vedel, da je take vrste, da svoje tehnično znanje uporabi za oblikovanje estetskih predmetov. Ko mi je razkazal hišo, sem se presenečen srečaval z iznajdljivimi mehanizmi za zapiranje vrat namesto ključavnice, ko so, na primer, leseni ptiči na steni pravzaprav kljuge, oziroma ročice za pritrjevanje pregrade na poteg, ki deli dvorišče

od pokrite galerije. Varnostne rešetke na oknih so varjene palice in žice, ki sestavljajo like pokrajin v Andih. Svetilke, oporniki za streho, kaj vem kaj še, sami iznajdljivi predmeti, ki poleg specifične funkcije nudijo tudi estetski pridah. Ne v liniji dizajna, kjer oblika izhaja naravnost iz funkcije, ampak bolj na plečnikovski, danes bi rekli, na postmodernistični način. Nečaj tega, kar sem videl pri njem, tudi danes razstavlja. Na primer tale sklepanec, ki ga je sam izdelal, kombinacija slovenskih in argentinskih motivov. Seveda ima za to primerno delavnico, polno strojev in orodij, katere je sam izdelal ali izpopolnil. To je Makek, tehnični perfekcionista in estet. Vzemimo čisto konkretno elemente te razstave. Govorim kot arhitekt pragmatik: papir je najboljši, kar se ga za akvarele dobi v Buenos Airesu; steklo je tudi posebno, tako, da ne odseva luči; okvirje je sam napravil, vezani so tako, da je možno prej zlomiti les, kot spremeniti pravi kot. Pardon, grem že v nesposodobne detajle.

Torej, razstava je odprta, ogledajte si jo, priporočam nakup. Andreju Makeku pa čestitam in ga vabim, da nadaljuje zdaj, ko se je vrnil k svoji prvi ljubezni.

Jure Vombergar

Premišljevanja

Cvetni Haiku

*Prva ljubezen
ciklame - mladost, spomin,
raj v črni gošči.*

*Skrivna ljubezen
iz sanj, romanov, pesmi -
lipovkin opoj.*

*V tednu trpljenja
tolažba - vijolice
so zadehtele.*

*Kraljevska roža -
berač poljub naj dihnem
na tvoje lice.*

*V sončnem sijaju
sredi trobentic fantek
sedi in trobi.*

*Dehteče solze
so prekrile fantkov grob.
Šmarnice, hvala.*

*Kot regratov cvet
raznesi moje pesmi,
dobri veter - Smrt.*

Dolores

Draga SKA,

Ob prejetju tvojega Glasu "de enero a junio" in povrh še Meddobja XXVII-1993 me je postalo sram, da ti toliko časa nisem pisala. Vojsna, inflacija, revščina.... Toda razjezila sem se na samo sebe. Če moram namreč za svojo domovino, do katere bi lahko tako rekoč peš prišla, plačati poštnino, kot da sem pisala v Anglijo ali kaj jaz vem kam, potem

enkrat lahko tvegam avionsko poštino za svoje zveste prijatelje. Kako mi kaj gre, boste vprašali. Slabo, zelo slabo. Nemogoče prisilno sožitje s sinom in njegovo družino, ker se srednji in mlajši generaciji obupno pozna areligiozna, amoralna komunistična vzgoja.

Kot umetniku? Tudi žaltavo. Po velikih političnih spremembah, sem upala, da me bo sprejela matična domovina. Nič, razen pri reviji 2000. Slej ko prej mi ostajata zvesta le Buenos Aires in Trst. Ne vem, kaj je temu vzrok. Ali odium, ki je zavladal med vsemi južnoslovanskimi narodi, ali pa, kar je še bolj verjetno, so se v Ljubljani tako trdno zacementirale razne literarne klike (neke še iz časa komunizma), da tega zidu ni mogoče prebiti.

Dobri "Japonec" Kos bo verjetno po pravici skritiziral kakšen moj haiku, sem pa prepričana, da me bo kot sin hrvaško-židovske matere, dobro razumel kot človeka.

Dolores M. Terseglav

Una voce poco fa...

Saj je samo operna arija, pa še na laž postavljena, - življenje ima drugačno melodijo.

Včasih tarnamo, da se ta ali ona knjiga ne prodaja, da je ta ali ona publikacija zamrznila zaradi pomanjkanja zanimanja.

Slovenska kulturna akcija je prodajala in še prodaja svoje knjige po poverjenikih, ki jih ima v vseh večji središčih, kjer se zbirajo Slovenci. Najbrž je poverjenikov izpred štiridesetih let ostalo bolj malo. Nekaterim se je ohladila vnema, drugod je pri mladem rodu zamrlo zanimanje za branje. Tudi se ne zbiramo več tako kot smo se prva leta. Najdejo se pa idealisti, ki ne le da niso odnehali, ampak gredo za možnim kupcem in iznajdejo nove načine, da mu ponudijo novo knjigo. Da vse to delajo brezplačno in nesebično, brez vsakega upanja na nagrado na tem svetu, ni treba niti posebej omenjati.

Osebnost Lovra Jana je poznana večini naših rojakov in ga ni treba nikomur predstavljati. Že od prvih dni Slovenske vasi smo ga videvali, kako je prihajal po koncu maše s skladovnico knjig pod pazduho in jih začel deliti naročnikom. Leta in leta, desetletja in desetletja. Tako so nastajale družinske knjižnice, tako se je poleg učenja v šoli ohranjala slovenska beseda. Ni bilo samo po maši. Tudi pri vajah za igre, pevskih vajah, sestankih, sejah, prireditvah, - vsaka prilika je prišla prav, da je izročil nove ali stare naročene knjige.

Bariloche so imele poverjenika od nastanka SKA, toda imel je lahko delo, ker je bilo malo ljudi. Prvim naseljencem, resničnim ljubiteljem gora, so se počasi pridruževali mlajši, ki jim je ostal spomin na letovanje ali pa so videli v razvoju turizma tudi zase priložnost, da se uveljavijo. Tako je počasi nastala v Barilochah v zadnjem desetletju kar močna slovenska naselbina. Ko sta gospa Zdenka in gospod Lovro sledila sinu Branku, ki je odšel past bariloške ovce in koštrune, sta odnesla s seboj na novo postojanko tudi poverjeništvo SKA. "Ni ljudi, ljudje ne berejo, se ne zanimajo za slovensko knjigo..." Zadnjič pa je objavila Svobodna Slovenija poročilo dr. Vojka Arka o razstavi knjig v Barilochah. Ta postavlja na glavo vse prejšnje trditve. Ljudje so, tudi berejoše, pripravljene so kupovati knjige, kadar jih le kdo ponudi. Priče smo celo čisto drugačnemu pojavu kot smo ga vajeni v Buenos Airesu: tukaj kupujejo knjige predvsem starejši ljudje, tam pa kupujejo knjige mladi pari zase in za svoje otroke.

Na razstavi knjig SKA, ki jo je pripravil Lovro Jan, je bilo prodanih štiristo knjig. Zasluge za razstavo, prodajo in branje slovenskih knjig moremo pripisovati delavnosti in trudu enega samega človeka in celo v okolju, kjer je težko zbrati dvajset ali trideset ljudi. En glas stori veliko...

Gospodu Lovru Janu iskreno čestitamo k tako lepemu uspehu, obenem pa se mu zahvaljujemo za posnemanja vredno iniciativo!

Tone Brulc

Se SAZU demokratizira ali je spremenila kriterije?

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je nesporno najvišja avtoriteta v življenju slovenskega naroda. Združuje vrhunske znanstvenike vseh strok, tudi umetnike vseh vej umetnosti in smeri. Že pred dvema letoma so bili izvoljeni novi redni dopisni člani iz tujine. Med njimi je tudi član SKA dr. Rado L. Lenčec, eden vodilnih slovenskih znanstvenikov, ki deluje že desetletja na Kolumbijski univerzi v New Yorku. Bil je ustanovni član Društva slovenskih študij in urednik njegovega glasila in revije Slovene Studies dolga desetletja.

Letos so izvolili dva zamejca, ki sta tudi v zdomstvu dobro znana, saj sta predavala že pri SKA in zvesto sledila njenemu delu. To sta prof. Alojz Rebula in prof. Boris Pahor, trdna opornika slovenstva na Primorskem.

SAZU ima zdaj pet razredov: za literarne, družbene in zgodovinske, jezikovne, matematične, naravnoslovne in tehnične vede. V načrtu imajo, da bi SAZU v prihodnosti imela 60 rednih, 30 izrednih in 60 dopisnih članov. Letos se je število akademikov povečalo za 22 članov, ki naj bi po besedah prof. dr. Franceta Bernika, predsednika SAZU, preskrbeli nov in svež dotok sil. Kje so leta, ko je bilo v Sloveniji prepovedano omenjati emigracijo in so bile prepovedane knjige teh istih novih članov zaradi ideološkega enoumja?

Obenem ko obema iskreno čestitamo k zasluženemu izvolitvi jima tudi želimo, da bi še dolgo delovala v dobro slovenstvu v Italiji in Sloveniji.

Odšli so

Umrli je zaveden Slovenec in velik kulturnik

V Celovcu je 27. aprila umrl slovenski kulturni delavec, vzgojitelj, znanstvenik, duhovnik, narodopisec dr. Pavle Zablatnik. Bil je član Slovenske kulturne akcije, predsednik Krščanske kulturne zveze, ravnatelj slovenske gimnazije v Celovcu, nekaj let tudi njen profesor. Vse skozi je bil spoštovan in delaven do smrti. Leta 1982 je dobil Tišlerjevo nagrado, lani pa je prejel Veliki častni znak dežele Koroške.

Bog mu naj poplača vse dobro, ki ga je storil za Slovence!

Sozvočje dveh duš

30. maja so predvajali na prvem programu slovenske televizije film, katerega glavni junak je bil Lojze Bratuž, slovenski skladatelj, pevodnja in žrtev fašističnega nasilja. Urednik programa dr. Drago Klemenčič je na tiskovni konferenci izjavil, da je Lojze Bratuž izvajal nenasilen upor proti nasilnemu italjanskemu potujčevanju, da je bil z bratom Jožetom, kronberškim župnikom, in skladateljem Vinkom Vodopivcem osrednja osebnost glasbene ustvarjalnosti. Njihovi napevi niso poznali meja in jih je precej ponarodelo. "Maša za Lojzeta Bratuža" prikazuje njegov rojstni kraj in bližnjo okolico na Primorskem, prinaša pa tudi pričevanja sorodnikov in prijateljev iz tistega časa.

Prav na dan izvedbe filma je umrla njegova žena Ljubka Šorli-Bratuž, pesnica Primorske. Dolga leta je bila sodelovala v slovenskih društvih, izdajala je pesniške zbirke Venec spominčič možu na grob (1957), Izbrane pesmi (1973), Veseli ringaraja (1983), Rumeni kot zlato so zdaj kostanji (1985) in Pod obokom čarobnim (1987).

Ljubka Šorli se je rodila leta 1910. Bila je begunka pred soško fronto in je zato študirala v Ljubljani, prej pa na Jesenicah. Po študiju se je vrnila v Tolmin in od tam v Gorico. Kot zavedno narodnjakinjo jo je preganjal fašizem. Večkrat je okusila njegove zapore. Moža Lojzeta Bratuža so ji umorili z ricinusovim oljem.

Domovini, Bogu, opisom narave, ljubezni do naroda in slovenskega jezika so bili posvečeni motivi njenih pesmi. Kot učiteljica je sebe in otroke preživljala z učiteljskim delom. Z zadoščanjem je lahko pogledala svojo prehojeno pot, saj so se njeni otroci vključili v slovensko družbeno življenje. Že od začetka izhajanja škofijskega mladinskega glasila Pastirček je pri njem sodelovala in ga urejevala.

Naj ji bo Bog pravičen plačnik za vse, kar je storila za Primorsko in Slovenijo!

In memoriam

V Ljubljani je umrl 26. marca v starosti 86 let dr. Anton Peterlin. Pokojni je dosegel naslov doktorja znanosti na Univerzi Aleksandra von Humboldt-a v Berlinu leta 1938. Poučeval je 22 let na Ljubljanski univerzi, leta 1961 pa je sprejel mesto na univerzi Duke. Obenem s to službo je opravljal delo ravnatelja v laboratoriju Camila Dreifusa v znanstvenem Triangle Inštitutu. Leta 1973 je zapustil Severno Carolino in postal višji znanstveni uradnik pri National Bureau of Standards v Washingtonu. Tu je ostal dve leti. Dr. Peterlin je bil tudi ravnatelj inštituta Jožefa Štefana v Ljubljani. Isto mesto je imel tudi na oddelku za fiziko na Tehnični univerzi v Münchenu.

Za svoje delo je prejel Prešernovo nagrado za leto 1955 in nagrado Ameriške fizikalne družbe pri Fordu. Bil je specialist v polimerih. Udeleževal se je tudi na drugih področjih.

Dr. Anton Peterlin je bil član Slovenske kulturne akcije, med svoje člane so ga štela številna znanstvena združenja. Naj počiva v miru!

Iz naših vrst

Razstava sester Andrejke in Marjetke Dolinar

V atriju Rotovža v Ljubljani 23. junija

Predstavitve naših slikark iz Argentine je bila spremljana s koncertom v rdeči dvorani Mestne hiše. Odprtja se je udeležilo mnogo kulturnih ustvarjalcev, številno občinstvo ter veliko cerkvenih in političnih predstavnikov: nadškof dr. A. Šuštar, kanonik M. Golob, dr. Lešnik, dr. Alenka Žagar, F. Slana, M. Tršar, T. Kuntner, Z. Simčič, V. Demšar, V. Blažič, dr. Černe, dr. Kogelj, dr. Vidmar, S. Klep in drugi gospodje ter obiskovalci.

Napovedovalka je pozdravila vse navzoče in predstavila slikarki. V kratkem je prikazala njuno ustvarjanje v nenehnem vzponu uveljavljanja v Argentini in Evropi. V domovini je posebno poudarila uspeh razstave pred dvema letoma v Škofji Loki — prav na dan osamosvojitve — kot prve prireditve v samostojni Sloveniji.

Za tem je umetnostni zgodovinar dr. Ivan Sedej nazorno prikazal delo obeh slikark, močno razliko v njunem ustvarjanju dveh pozitivnih smeri, zaslužnih prizadevanj ter izrazil željo k nadaljnjemu ustvarjanju.

V naslednji točki je operni pevec Marko Fink s pianistko Natašo Valantovo obogatil praznično razpoloženje. Zapel je dve argentinski in eno slovensko skladbo.

Za tem je napovedovalka prebrala pozdravno pismo Andreje, katera ni bila prisotna v Sloveniji.

Kot zadnja točka je lic. Ivan Korošec pozdravil goste, kulturne ustvarjalce, publiko, posebno pa še slikarko v imenu organizirane slovenske skupnosti v Argentini.

Po slovesnosti v prvem nastropju so se gostje in občinstvo podali v atrij, kjer so bili pogoščeni v vinom in prigrizkom ter ob veselem presenečenju umetnin mladih in mnogo obetajočih slikark Andreje in Marjetke.

I. K.

(Iz Svobodne Slovenije)

Državni zbor je opravil tudi številne volitve, imenovanja in razrešitve. Med drugim je soglašal z imenovanjem Andreja Rota za glavnega urednika radijskih programov RTV Slovenija, zavrnil pa je imenovanje namestnika glavnega direktorja SDK Bogomirja Špiletiča (služba družbenega knjigovodstva. Prof. Andreju Rotu iskreno čestitamo in mu želimo veliko uspeha na tako odgovornem mestu!

Knjige

Dr. Franc Rode: Cerkev, narodi in demokracija.

V francoski založbi Beauchesne (Politique et Chrétien) je izšla knjiga slovenskega teologa, filozofa in sociologa dr. Franceta Rodeta. Knjiga nosi naslov Église, Nations et Démocratie, podnaslov pa je v zvezi v njegovim delom. Rode je namreč tajnik papeškega Sveta za dialog z neverujočimi. Zato ni odveč, če izvemo, kako so ga poklicali na tako odgovorno mesto. Podnaslov se glasi: De la Sloveie au Vatican (Iz Slovenije v Vatikan). V Vatikanu in zunaj njega deluje že dobro desetletje in več. Kdo bi mogel poznati leninizem bolje kot on, ki se je v tem času srečaval z verujočimi in z ne-verujočimi. Kdo bi mogel bolje odgovoriti na vprašanja, ki si jih stavijo o njem eni in drugi.

Knjiga je dvodelna. V prvem delu "Cerkev v družbi" avtor pokaže kakšno vlogo je imela Cerkev v človeštvu, njeno važnost pri počlovečenju in kulturi človeštva, njeno skrb za majhne in šibke, nevarnosti v preteklosti in sedanjosti in njeno vlogo v bodočnosti. V drugem delu se nanaša na dialog Cerkev z neverujočimi, kar je specifično delo tajnika papeškega sveta za tovrstna srečanja. Tako naj bi se medsebojno bolje spoznali, odstranili sumničenja, odkrivali in iskali resnico, pa tudi zmote, ki so privedle Vzhod v naročje leninizma, Zahod pa v objem potrošništva in izgubo smisla za večne in stalne vrednote.

Knjiga vsebuje konference, ki jih je imel Rode v različnih mestih in v različnih jezikih kot tajnik Sveta, pa tudi članke in razprave o perečih vprašanjih, pisane v letih 1989 - 1991. Te so bile objavljene v različnih katoliških in nekatoliških publikacijah, letos o Veliki noči pa so izšle v knjižni obliki. Knjiga je tako delno življenjepis Rodeta in opis njegovega dela v papeškem Svetu za dialog z ne-verujočimi.

Čeprav knjiga ni izključno religiozne vsebine, vzbuja pozornost stavek: "Vsaka vera ima dve vlogi: prvič je posrednica in vez med ljudmi in svetim, božjim, Bogom; drugič pa ureja odnose med člani družbe na temelju etičnih vrednot, ki jih posreduje zaradi svoje zraščeniosti in zasidranosti v svetem."

Vprašanje je, koliko tega je izpolnila Cerkev na zahodu. Če ni izpolnila druge naloge — danes pri vseobčji korupciji vidimo, da je ni, najmanj pa v katoliških državah — potem odpade tudi prva. Druga je pogoj prve, ali točneje: prva je gola hinavščina, če ne izpolnimo druge. To moremo opaziti najbolj v takojmenovanih katoliških deželah (Poljska, Italija, Argentina). Slovenijo bi izvzel iz vrst katoliških držav, ker Cerkev zadnjih petdeset let ni mogla urejati odnosov posameznikov v družbi. Vendar je med real-socialističnimi deželami dosegla zavidljivo blagostanje, precejšno mero strpnosti in družbene pravičnosti. Ne govorim o ohranitvi drugih etičnih vrednot, kljub nasilnosti leninizma.

Težko je v nekaj vrsticah pisati o celi knjigi. Izmed razprav iz drugega dela (*Sad Drugega vatikanskega zbora*, *Papeški Svet za dialog z neverujočimi*, *Dialog z verujočimi*, *Kriza ali preporod humanizma*, *Zmotljivost leninistične ideologije in naloga Cerkve*, *Krščanstvo in sreča* — so naslovi drugega dela) bi pogledali samo "Naloge Cerkve v postkomunističnem času".

Rode se v začetku poslužijo citata sovjetskih političnih ideologov, da ne bo kdo podvomil o njegovi verodostojnosti ali pa dvomil o namenih, izjavah in delih, ki vladajo v sovjetskem bloku.

Leninova "centralizacija partije" je istočasno prednost višjih nad nižjimi, je monopol v odločitvah, bistvo vseh dejavnikov v načrtu skupnosti ... Iz tega izhaja osnovna in najpomembnejša značilnost leninizma: ekskluzivizem - nestrpnost, izključnost partije, ki ne prenese v ideologiji nobenega nasprotovanja ali drugačne miselnosti. Rode ne piše samo o ekskluzivnosti boljševikov. Ta velja od vsega začetka za vse komunistične stranke sveta.

Komaj je prišel leninizem na oblast, že je moral nadzorovati tri glavne vire moči v družbi: fizično moč (policijo, vojsko), s katero dobi možnost, da razpolaga z življenjem svojih realnih ali namišljenih nasprotnikov.

Drugi vir družbene sile je gospodarstvo. Tudi tega mora obvladati in spraviti pod svoje nadzorstvo. Zato ga je treba poddržaviti, da postane partija edini delodajalec in delivec vseh dobrot. Te lahko odklanja svojim nasprotnikom in jih tako uniči. Tudi to poznamo iz izkušnje, natančno tako je potekel razvoj gospodarstva in družbe tudi v Sloveniji. Le da Slovenci nismo Rusi. V nas je dosti manj smisla za kolektivizem in partija je morala po prvih poskusih, ki so rodili samo gospodarske neuspehe, odnehati.

Partija se mora polastiti duhovnih moči naroda. Od tod tudi monopol na sredstva družbenega obveščanja, na šolski sistem od ljudske šole do univerze, obenem se nadzoruje tudi privatno življenje. Če tega ne zmore policija, se poslužuje partija ovaduhov. Ovaduštvo se spremeni v družbeno krepost in že za neutemeljen sum je treba odgovarjati. Družbeno življenje zamre iz strahu pred ovaduštvom in terorjem policije. To so izvajali tudi pri nas in v drugih deželah z malimi variantami.

Vendar imata tudi partijski ekskluzivizem in monopol svoje slabosti. Povzročata okorelost in sta glavna povoda upora, posebno med mladino. Namesto, da bi se leninizem skušal prilagoditi spremembam v družbi, jih zavira. Če pa že mora kaj spremeniti, imenuje to v leninistični terminologiji "reformo", "rektifikacijo smeri", "restrukturacijo". Te pa ne prinesejo nobene bistvene spremembe. Če bi partija priznala, da se je zmotila, bi bilo konec leninizma. Zato je treba ob vsaki priliki povdarjati nezmotljivost leninizma. Vsi drugi se lahko motijo, partija ne!

V Jugoslaviji smo bili pričé večkratnim reformam, spremembam ustave, stabilizacijskim načrtom v gospodarstvu, toda ideologija je morala ostati nedotaknjena. Temeljne ustavne določitve so ostale vedno nespremenjene. Isto se je godilo v drugih državah. "Veliki brat" jim je moral biti vzgled. Vsako kritiko so skušali prikazati kot napad na delavske pridobitve in na temelje revolucije.

Tehnologija je v Sovjetski zvezi že pod Brežnjevim zaostajala za Zahodom, potem pa vedno bolj. Zato so podvzeli "perestrojko", ki je nekakšna reforma ali restrukturacija, ki pa ni vsebovala ne prenesla nikakršnega spreminjanja

ideologije. Tako se tudi ni mogel spremeniti monopolni sistem in ni bilo pričakovati nobene demokratizacije. Kljub temu se je iz partijskega monopola začelo izmikati najprej privatno življenje, nato sredstva javnega obveščanja, nad katerimi je policija izgubila nadzorstvo. Zaradi pomanjkanja svobode je bila izgubljena bitka za inovacije. Komunisti niso utegnili vzgojiti kadrov novega socialističnega razumnštva, ki bi bilo podlaga novi tehnološki generaciji.

Etika stare ruske družbe je bila mrtva, revolucija pa ni ustvarila nove, čeprav so imeli na razpolago čas in vsa sredstva. Vendar se ni pojavila toliko pričakovana socialistična morala. To dobi vsak posameznik v družini in njenem okolju. Vendar policija ni mogla prodreti v družino, ki je tudi petdesetletna vzgoja ni prežela.

Eden najbolj pomembnih nasprotnikov režima je bila vera. Čeprav preganjana, je vendar še ohranila svojo orientacijsko in predajalno vlogo etičnih vrednot. Že med drugo svetovno vojno je dobila Cerkev nekaj več pravic, zadnja desetletja pa je nastalo pravo versko prebujenje: katoliško v Litvi, ortodoksno v Rusiji, s papežem Janezom Pavlom II. je porasla verska zavest na Poljskem, prebudila se je na Hrvaškem in na Madžarskem, v Čehoslovaški je postala nezanevarljiv dejavnik. Zdaj se ni upirala duhovščina. Upirali so se laiki kot je bil Andrej Saharov.

Po polomu komunizma je prva naloga Cerkve vzgoja resničnih osebnosti, katerih množica bo zmožna obnoviti človeški red. Čeprav se je na zunaj zdelo, da leninizem razpolaga z močno silo, je bil v resnici vsepovsod ranljiv. Največ se je opiral na nasilje, nikdar pa mu ni uspelo zavzeti človeških duš, ne src, ne razuma. Komaj so se svobodni ljudje dvignili, je moč komunizma izginila, množice so se začele vračati k Cerkvi, ki jih ne sme ogoljufati za zaupanje, ki so ga stavili vanjo.

To je kratka vsebina enega samega poglavja o zmotah leninizma in prihodnji nalogi Cerkve izpod peresa slovenskega znanstvenika in cerkvenega dostojanstvenika, ki velja za enega najboljših poznavalcev komunizma in nakazovalcev novih poti osvobojenega človeštva.

Tone Brulc

Vardevanje angelčka

Založba Mihelač je pred dnevi izdala ducat zgodb izseljenskega pisatelja Toneta Brulca s skupnim naslovom *Vardevanje angelčka*. Ob indijski tematiki pisec obravnava tudi druge teme. V najdaljši povesti, *Sedem dni prave Matica Pokljukarja v jarmičku*, se denimo spominja svoje mladosti. Praha je opravilo, ki ga kmetovalci opravljajo na strnišču ječmena ali pšenice sredi poletja, A za pisatelja je le okvir za južnoameriško zgodbo ali - kot jo imenuje - pikaresko. Osrednja oseba Matic se mora ubadati z gospodinjo in kuharico v svoji gostilni, ki jo mora povrh vsega čistiti. Ponedeljek je gotovo najtežji dan v tednu, ko "ima vsak pošten kristjan mačka". V torek pripravlja Matic vino tako, da mu primeša vode in tako pripomore k zdravju svojih gostov. V sredo je dan praženja kave pod budnim nadzorom varnostnikov. Četrtek je dan kvantanja, sedme obrti in črnega humorja: "Oče, svečo ugasnite, preden umrete!" Petek je najtežji "v službi človeštva". Soboto Matic preživi v pričakovanju konjskih dirk na bližnjem hipodromu, kamor odhiti s prvim avtobusom. V nedeljo Matic sede na stolu opazuje svet, ki gre mimo. Tako je Matic prek tedna (življenja) "v jaremčku oral praho, če je kaj zrastle, so mu pa drugi (konji) pospravili."

Razkol mesto/dežela obstaja tudi v pisateljevi novi deželi, ki jo obravnava v *Ljudih na bregu*. V zgodbi *Obup* bremo mojstrsko napeto zgodbo, ki se je še Ivan Cankar ne bi sramoval, čeprav se dogaja med graditelji mostov daleč od Evrope. V prvi in zadnji zgodbi se srečamo s ptiči: v prvi je to ptica jokalka, v zadnji pa *jasijatere*; ta spominja na našo sovo, ki naj bi prinašala smrt.

V dveh zgodbah se pisatelj vrača v polpreteklo zgodovino.

Julija 1942 so mu komunisti na krut način ubili očeta, župana Šmihela-Stopič, in brata. V *Smrti zjutraj in spomladi* opisuje avtor način delovanja Ozne. Svojo žrtev Binka (Albina Šmajda) ugrabijo, ga "zaslišijo" in kočno umorijo. *Slutnja* obravnava zgodbo leta 1492, ko Španci znova osvojijo iberški polotok izpod Arabcev. K Izabeli, španski kraljici, se je napotila prosit za življenje svojega sina Boabdila mati Ajša. Istega leta je Izabela usodno napotila Kolumba odkrivat nova ozemlja za Španijo. In glej ga zlomka, tja je dojadral tudi naš pisatelj, ki bi še enkrat rad videl Slovenijo svoje mladosti.

Spremna beseda Andreja Rota nam prikaže pisateljevo pot iz dolgoletnega poznanstva z njim. Tudi bralcu te knjige gotovo ne bo žal časa. Še več: v njej spoznamo del literature in ljudi, ki so nam bili petinštirideset dolgih let prikrivani. Pravilna se zdi tudi pisateljeva ugotovitev, da Slovenci še zdaj čakamo na veliki roman naše zgodovine med letoma 1941 - 1945.

Milan Prešeren
(Slovenec, 31-8-93)

Odhojene stopinje

Mohorjeva družba je v Društvu slovenskih pisateljev predstavila knjigo *Odhojene stopinje* izseljenskega pisatelja Zorka Simčiča.

Založba je sicer že pred leti objavljala dela emigrantskih piscev in tista, ki so bila duhovno sorodna slovenski emigraciji. Predstavitev nove Simčičeve knjige je vseeno zbudila precejšnjo pozornost. Založba je namreč predstavila enajsto knjigo izgnanega pisatelja, ki je petdeset let ustvarjal na tujem. Leta 1942 je prejel Prešernovo nagrado mesta Ljubljane za roman *Prebujenje*, letos pa nagrado Prešernovega sklada za roman *Človek na obeh straneh stene*. Kljub temu je bilo njegovo literarno delo, kot je povedal urednik Jože Faganel, do nedavnega pri nas skoraj neznano. Zato je bil urednikov prvotni načrt priprava pisateljevih zbranih del vendar se je spričo Simčičevega obširnega opusa odločil za pričujočo knjigo, ki je izšla zunaj letnega načrta. Knjiga *Odhojene stopinje* je izbor Simčičevih del od leta 1947 do danes. V prvem, krajšem delu (*Odhojene stopinje*) je sedem novel, v drugem (*Pripisi k dnevom*) pa Simčičeva publicistika, ki včasih prerašča v literaturo. Knjigo sklene tretji del z dramo *Zgodaj dopolnjena mladost*.

O svoji kratki prozi je Simčič povedal, da se navezuje na komunistično revolucijo na Slovenskem in da je bila pisana z bolečino. Izgnanstvo je narezalo pisateljevo vez z domovino in ga na silo oddaljilo od živih in mrtvih. *Pripisi k dnevom* niso nastali vsi ob istem času, vendar je vse narekovala želja po svobodi in po odkritju resnice naše polpretekle zgodovine. Drama *Zgodaj dopolnjena mladost* se zgleduje po resničnem dogodku, vendar je duhovno širše zasnovana. Kritiki trdijo, da je pravna drama, misterij; po avtorjevih besedah bo drama spregovorila tistemu, ki jo bo bral s srcem in odprtim umom.

Pavel Fajdiga
(Slovenec, 31-8-93)

Novi krščanski katekizem

Večje države in jeziki so že natisnili in predstavili novi katekizem. Več kot osemsto strani obsegajočo knjigo so pripravljali sedem let. Zaradi zmernih, za nekatere preveč konzervativnih stališč Cerkev, je bil deležen velikega zanimanja in kritik (spolnost, urejanje rojstev, sprejetje smrtne kazni). Katekizem obravnava tudi modne, današnje in prejšnje grehe, ki so se nakopičili od tridentinskega koncila sem (neplačevanje davkov, neodgovornost pri vožnji z avtom, več družbenih vprašanj, ki jih imamo morda za normalne pojave). Škoda, da ga nismo izdali že prej, saj s tako nemoralno družbo kot je današnja ni imela Cerkev še nikdar opravka. To je primer posodobljanja-aggionamenta. O marsikaterih grehih se je mislilo in trdilo, da sploh niso grehi, a vest je očitala drugače.

Dogajanja

Nagovor novoizvoljenega predsednika Društva za slovenske študije prof. Henryja R. Cooperja Jr.

Bilo je že več izrednih pobud, da bi se neodvisna Slovenija vključila v družbo narodov. Rad bi omenil samo dve, ki sta v zvezi z Družbo za slovenske študije. Trgovska šola iz Indiane je predlagala, da bi razširila in poglobila svoje štipendije, ki jo povezujejo z Ekonomsko fakulteto v Ljubljani. Že pred četrto stoletje je Trgovska šola pozdravila obiskovalce iz Ljubljane. Ti so prišli v Indiano študirat in učiti. V zadnjih letih je tudi nekaj ameriških študentov začelo študirati v Ljubljani srednjeevropsko gospodarstvo, ki je na poti, da postane ekonomija trga. Člani Družbe za slovenske študije so omogočili uspešne zamenjave. Tudi v bodoče nameravajo svoje sodelovanje še povečati. Očitno je, da se obe strani lahko okoristita s prijateljstvom in medsebojnim zaupanjem, ki je z leti vedno večje.

Drugo pobudo je dal CALL (Center for the Advancement of Language Learning - Center za pospeševanje učenja jezika), ki je uradno odvisen od zvezne vlade. Začeli naj bi s tečajem slovenščine, ki bi usposobila polne novince v jeziku, da bi dosegli potrebno znanje v 600 urah pospešene študija. Predlog je dalo več univerz, ki imajo na svoji fakulteti kakšnega člana Družbe. Če bo poskus uspel, bo praktičen, moderen pouk na razpolago angleško govorečim univerzam po svetu, pa tudi zveznim ustanovam, ki poučujejo jezik ter drugim organizacijam, ki poučujejo slovenščino. Načrt posebno povdarja naše poslanstvo "da napravimo slovenščino pripravno tudi za mednarodna poročanja." Če bo predlog sprejet, - kar upamo, - bomo imeli pripravljena učila že sredi tega desetletja.

Družba za slovenske študije trdno namerava izrabiti vse možnosti, ki jih nudijo spremembe v našem svetu.

Letno srečanje SSS

Družba za študij slovenščine je imela letno srečanje v Phoenix-u, Arizona, skupno z AAASS od 19. do 22. novembra. Družba je nastopila z dvema sklopoma predavanj: "Teme v slovenskem jezikoslovju" in "Slovenski umetniki in razumniki na obisku Amerike v letih 1970-1990." Tudi drugi dve temi sta bili dobro pripravljene "Problemi druge emigrantske generacije slovenskega porekla" in "Podorganske spremembe v Sloveniji na poti k pluralistični družbi." Srečanje Družbe je bilo na nedeljskem popoldnevu 21. novembra. Poročila s srečanja so bila poslana vsem članom SSS.

Rezijska konferenca

Konferenco "Temelji za rezijsko slovnico" je organizirala rezijska občina. Vršila se je v Prato de Resia, Italija, od 11. do 13. decembra 1991. Med udeleženci sta bila tudi člana SSS Eric P. Hamp, ki je govoril o načelih premoščevalnih narečij, in Han Steenwijk, ki je razpravljal o narečnem temelju za pisno rezijsko slovnico. Vsa predavanja nameravajo izdati v knjižni obliki.

Prihodnje konference SSS

Srečanje Družbe za slovenske študije za leto 1993 se bo vršilo skupno z letno konvencijo Ameriške zveze učiteljev slovenskih in vzhodnoevropskih jezikov (AAATSEEL). Zbrali se bodo v Torontu, Ontario, od 27. do 30. decembra z narodno konvencijo Ameriške zveze za pospeševanje slovanskih študij. Družba za slovenske študije bo na obeh konferencah pripravila poseben program.

Jubileji

Vinko Beličič — 80-letnik!

Vinko Beličič je zagotovo eden izmed najplodovitejših literarnih ustvarjalcev v našem zamejstvu. V Trstu živi in deluje od leta 1945, ko se je ob zmagi komunističnega režima umaknil iz rodne Slovenije in začel poučevati slovenščino na tržaškem slovenskem liceju. Letos praznuje okroglo življenjsko obletnico — 80 let. Ob tej priliki je Društvo slovenskih izobražencev za zaključek svoje sezone pridelilo poklon, večer v Peterlinovi dvorani.

Mladika in knjižnica Dušana Černeteta sta skupaj izdali ponatis Beličičeve pesniške zbirke *Bližine* in *daljave*, ki je bila prvič izdana pred točno dvajsetimi leti. Letošnji večer je povezoval Saša Martelanc, ki je Beličiču izrazil zahvalo za njegove knjige, v katerih je Beličič prikazal vsaj dva aspekta te dobe, in sicer slovensko medvojno tragedijo s finalom v Kočevskem Rogu ter obdobje, ko so se Slovenci po vojni iz Trsta izseljevali in se za vedno poslavljali od Evrope.

Prof. Ester Sferco se je dotaknila Beličičevega pesniškega dela in sveta njegove lirske poezije. Poudarila je izvirnost osebnega pristopa k stvarnosti, predvsem pa etični imperativ, človeško pokončnost ter zvestobo sebi in svojim načelom, ki so stalnica Beličičevega opusa.

Za mikrofonom pa so se zvrstili tudi drugi, da bi slavljencu čestitali: tako državni sekretar za Slovence po svetu dr. Peter Vencelj in Boštjan Kocmur, ki je Beličiču čestital v imenu argentinskih Slovencev in njihovega društva v Ljubljani.

V svojem posegu se je slavjenec zahvalil za tako lep in občuten poklon ter predstavil svojo najnovejšo — in zadnjo, saj se je po njegovih besedah njegov krog zaključil — knjigo *Leto odmrznitve*, iz katere je prebral odlomek.

Slovenec odlikovan v Kanadi

Naš rojak Jože Kastelic, doma iz Zvirč pri Hinjah, je 28. februarja 1993 pred zbranimi rojaki v domu za ostarele v Torontu prejel častno kanadsko odlikovanje. Podelil mu ga je guverner Kanade ob počastitvi 125-letnice kanadske konfederacije za dolga leta delovanja v slovenski skupnosti. Odlikovanje mu je izročil Jesse Fliss, poslanec v kanadskem parlamentu.

Dobrodelnih akcij, katerih se je Jože udeležil, je veliko. Že leta 1968 je zgradil kapelico na slovenskem letovišču, delal brez plačila pri gradnji starega župnišča v fari Brezmadežne v Torontu, njegov največji prispevek pa je gradnja Lipe (dom za ostarele) v Torontu. Več kot dve leti in pol je nadzoroval in vodil gradnjo te slovenske ustanove, ki je zdaj vredna okoli pet milijonov dolarjev.

Kot zaveden Slovenec Jože že od nekdaj pomaga vsem dobrodelnim organizacijam in je priljubljen in spoštovan v slovenski skupnosti.

(Po "Slovincu")

Martin Jevnikar osemdesetletnik!

Te dni v Trstu praznuje osemdesetletnico prof. dr. Martin Jevnikar. Doma je z Dolenjske, vendar se zdaj čuti bolj Primorca, Primorski je daroval vse svoje moči. Nikakor še ne zaključuje svoje bogate življenjske bilance, saj je še vedno

sredi dela. Bistro sledi kulturnim in književnim dogodkom in o njih poroča. Leta so rahlo upognila njegovo visoko postavo in poglobila brazde na obrazu, pogled in nasmehek pa sta ostala kot pred leti. Kažeta razumnika, ki dobrohotno in brez računa daje na razpolago znanje, moči in neumorno delavnost.

Rodil se je 1. maja 1913 na Spodnjem Brezovem pri Višnji Gori v kmečki družini. Knjige mu je približal oče, ki je v zimskem času prebiral otrokom večerniške povesti Mohorjeve družbe in skupaj z njimi ugibal, kako se bodo zgodbe končale. Gimnazijo (bil je gojenec škofovih zavodov) in slavistiko je končal v Ljubljani še pred vojno in je bil profesor na IV. in nato na klasični gimnaziji v Ljubljani. Maja 1945 je z reko beguncev zapustil domovino in šel čez Koroško v Italijo. Bil je med organizatorji slovenske gimnazije v begunskem taborišču v Monigu. Tako so slovenski dijaki lahko končali šolsko leto in se vpisali na univerzo. Bil je tudi med prvimi profesorji, ki so skrbeli za ustanavljanje slovenskih šol pod zavezniško upravo. Sodelovanje je bilo nujno, ker bi brez tega ne bilo slovenskih šol, naša tedanja oblast pa mu je nasprotovala v zmotni misli, da bo o tem odločala sama. Dobil je mesto profesorja na Trgovskem tehničnem zavodu. Tam je služboval do upokojitve, vmes pa je učil na leta 1963 ustanovljeni stolici za slovenščino v Padovi. Po letu 1972 je bil obveznosti na zavodu rešen, ko je začel predavati slovenščino in nekaj časa tudi srbohrvaščino na fakulteti za tuje jezike v Vidmu. Leta 1983 se je zaradi dosežene starostne meje upokojil.

Strokovno pot je začel kot literarni zgodovinar. Spominja se, da mu je že A. Breznik prerokoval, da pisatelj ne bo, čeprav je napisal kakšno pesem. Po nasvetu Franceta Kidriča je raziskoval vpliv Krištofa Schmida na slovensko mladinsko slovstvo in o tem napisal več razprav, svoje ugotovitve pa je kasneje poglobil in strnil v disertaciji leta 1961 v Rimu. Napisal je tudi slovenski del pregleda jugoslovanske mladinske književnosti, ki sta ga izdala skupaj z A. Croniom. Njegovo raziskovanje je bilo namenjeno še F. Erjavcu, J. Ciglerju, J. Jurčiču, S. Sardenku, F. S. Finžgarju, M. Opeki. V knjižni obliki pa je izšla razprava o delih s tematiko o Celjskih grofih (Veronica di Desenice nella letteratura slovena, Padova 1965) in Finžgarjeva korespondenca s F. Kolednikom. (Finžgarjeva pisma Ferdinandu Koledniku, DSM, Celovec 1971).

Spremljal je skoraj vse, kar je izhajalo v slovenščini na obeh straneh meje in v Argentini ter o knjigah poročal na tržaškem radiu, v Mladiki, Meddobju, Literarnih vajah in drugod.

Zaradi svoje razgledanosti je bil primeren urednik Primorskega biografskega leksikona. Že takoj po prihodu na Tržaško je razmišljal o tem, kako bi Primorcem pokazal, koliko pomembnih mož imajo, in s tem povečal njihovo samozavest. Tako je že leta 1946 še pod psevdonimom Tine Majev v Mladi setvi v nadaljevanjih objavil razpravo Primorska v slovenski kulturi. To svoje delo je nadaljeval v Primorskem biografskem leksikonu, ki je izhajal pri Mohorjevi družbi v vsakoletni zbirki. Leksikon je končan, v načrtu so pa še dopolnila in tudi pri teh bo profesor Martin Jevnikar sodeloval.

Nikakor ne smemo pozabiti skoraj neverjetnega dela za slovenske šolske knjige, ki jih je zavezniška uprava zahtevala za uspešno delo v slovenskih šolah. V treh letih je kot član komisije za šolske knjige jezikovno pregledal petdeset učbenikov, s prof. Kacinom napisal Slovensko slovnico za srednje šole (Trst 1948) in Slovensko slovnico za strokovne šole (Trst 1948), z V. Beličičem in A. Geržiničem Zgodovino slovenskega slovstva (Gorica 1946) in pomembno sodeloval pri sestavi beril.

Omeniti velja še Vsebine slovenskih literarnih del, ki so izšle v petdesetih letih v štirih knjigah. Pomembna je tudi njegova osnovna dejavnost, šolsko in vzgojiteljsko delo. Svoj poklic je imel rad, med mladino se je dobro počutil in jo je uvajal v pisanje. Pri srcu mu je bil zlasti dijaški list Literarne vaje, ki je bil vadnica za mnoge poznejše pesnike in pisatelje.

Ivana Kozlevčar-Černelič
(Sobotna branja)

S praga domovine

400-letnica zmage nad Turki pri Sisku

Letos 22. junija je preteklo 400 let odkar so čete srednje-avstrijskih dežel zaustavile turško prodiranje v srednjo Evropo. K zmagi krščanske vojske so pripomogli Hrvati, Nemci, Madžari, sodelovali pa so tudi Slovenci, saj so sloveli kot najboljši avstrijski vojaki. Služili so predvsem kot arkebuzirji in konjeniki. Njihova takratna vodja sta bila Andrej Turjaški in Adam Ravbar. Turško vojsko je vodil Hasan paša. Po porazu so Turki le še v manjših roparskih tolpah napadali naše kraje. Slovenija se je kulturno in gospodarsko kmalu opomogla.

Letos bodo 19. junija slavili zmago nad Turki na turjaškem gradu, ker je bil Andrej Turjaški tam rojen. Prej bo maša v cerkvi svetega Ahacija na istoimenski gori. Ta cerkev je bila sezidana v spomin svetnika, na katerega god se je vršila bitka. Turjačani so jo postavili v spomin in zahvalo.

Letos bo poteklo tudi 50 let od druge bitke, ki je tudi v zvezi s Turjakom. Pred 50 leti so partizanske horde s svojimi zavezniki Italijani zavzele turjaški grad in pobile Vaške straže, ki so se v grad zatekle. Pobili so ranjence in borce, za publiko pa so priredili znani kočevski proces, na katerem so obsodili 17 vodilnih protikomunistov. Grobove teh še danes iščejo. Ko se bo slovenski metropolit dr. Alojzij Suštar zahvalil za zmago nad Turki, - ne bi spadal k zahvali tudi očenaš za borce, ki so s svojimi življenji preprečili, da bi padla Ljubljana pod komunističnim navalom? Ali se ji ne bi potem zgodilo kakor se je zgodilo Novemu mestu? Le da bi nemški okupator še bolj temeljito opravil z njo in bi tako Slovenci ostali brez kulturnih spomenikov.

Turjak je padel zaradi slovenske nesloge, razdora med Slovenci. Težko bi si kdo ob obletnici upal zvoniti kot so zvonili pred štiristo leti po vsej Sloveniji in pozivali ljudi k slogi.

Malo smo se naučili ad zgodovine!

Slavica Verlag, München

Dr. Anton Kovač, ravnatelj založbe Slavica Verlag, je pred kratkim oznanil načrte za serijo "Jugoslovanska Evropa in balkanska akademska dela". Ta program, ki je izšel oktobra 1992, ima namen nadaljevati serije, ki jih je vpeljal Kovačev predhodnik dr. Rudolf Trofenik pred 35 leti: Zgodovina, kultura in intelektualna zgodovina južnih Slovanov, Litterae Slavicae - Zgodovina, kultura in intelektualna zgodovina Slovencev- in še več drugih.

Zelo razveseljivo je, da bo dr. Kovač nadaljeval plemenito delo svojega predhodnika in da bo širil akademska dela v slovenskih študijah v mednarodnem jeziku ter gojil intelektualni interes za slovensko kulturo. Dejansko so publikacije založbe Slavica odlično izpolnile svojo nalogo. Te publikacije uživajo zaslužen ugled na angleškem študentskem trgu. To so n. pr. Bibliografija nedavne literature o macedonskem, srbo-hrvaškem in slovenskem jeziku (1990) in Začetki znanstvenega študija manjših slovanskih jezikov: Korespondenca med Jeanom Bauduinom Courtenayjem (1845-1929) in Vatroslavom Oblakom (1864-1896) iz leta 1992.

Svetovni trenutek

26. srečanje Pen kluba: Nemoč pisateljske besede?

Letošnje srečanje mednarodnega Pen kluba na Bledu je bilo v znamenju izreka iz svetega pisma: Sem mar jaz varuh svojega brata? Vprašanje je vzeto iz Stare zaveze in so ga obravnavali v zvezi s sedanjimi dogodki v Bosni in Hercegovini. Udeleženci so razpravljali o etični razsežnosti ter o moči pisateljske besede v družbi in v svetu.

V času slovenskega samoosvajanja je pisateljska beseda še nekaj zalegla, slovenski pisatelji in pesniki so organizirano sodelovali, obeščali so tuje države, iskali stike po svetu in pri tovariših po peresu. Bosansko-hercegovski pisatelji imajo manj sreče. Vsi udeleženci srečanja so bili mnenja, da je dolžnost pisateljev ustvarjati javno mnenje v družbi in tako preprečevati vojne grozote.

Nationalities Papers - Razprave o narodih

Revija Nationalities Papers je posvetila spomladi 1993 posebno številko Sloveniji. Pod uredništvom Henryja R. Huttenbacha in Petra Vodopivca (v: Voices from Slovene Nation - Glasovi o slovenskem narodu 1990-1993) obravnava Slovence in njihovo državo, preteklost in prihodnost, tudi razmere, ki so privedle do Republike Slovenije kot neodvisne srednjeevropske države.

Med sodelavci revije najdemo več pomembnih slovenskih pisateljev in profesorjev. To so: Tine Hribar, Dimitrij Rupel, Zdenko Roter, Jože Mencinger, Peter Tancig, Drago Jančar, Jože Pirjevec in drugi. Uvod v delo je napisal Rado L. Lenček, član Družbe za slovenske študije. Ti eseji predstavljajo mozaik različnih gledanj na Slovenijo, njen narod in zgodovino v usodnem trenutku, ko je izstopila iz jugoslovanske federacije.

Knjigo zelo priporočamo vsem, ki se zanimajo za Slovenijo.

(Po "Society for Slovene Studies Letter")

Pričevanja

Dva prispevka iz zdomstva k rešitvi slovenskega gospodarstva

Vodja Družbenega odseka Slovenske kulturne akcije Avgust Horvat je pripravil dvoje knjig, ki bi lahko prispevali k rešitvi danes zelo aktualnega vprašanja slovenskega gospodarstva, ki je v kronični krizi. Prva nosi naslov "Gospodarski pomen dela", druga pa "Demokracija v podjetju".

Knjigi se nahajata v rokopisnem fondu NUK-a (Narodne in univerzitetne knjižnice) in čakata na boljše čase za objavo.

Pesnica:

Ifigenija Zagoričnik-Simonovič

K mlajši generaciji slovenskih pesnikov spada Ifigenija Zagoričnik-Simonovič, ki živi že od leta 1978 v Angliji. Po poklicu je slavistka. Rodila se je v Ljubljani, kjer je končala študij slavistike. V Angliji je izdala že osem pesniških zbirk, ki so prevedene v sedem tujih jezikov. Sedaj pripravlja deveto zbirko v angleščini. Ima tudi v angleščino prevedene pesmi v zbirki Albionovi vnuki (Grandchildren of Albion). Njene pesmi je objavljala Nova revija, a tudi druge slovenske publikacije. Po njeni zaslugi so se lani slovenski pesniki udeležili tridnevnega tradicionalnega mednarodnega pesniškega festivala v Londonu in tako predstavili Slovence kot novo kulturno enoto v Evropi.

V Angliji izhaja v angleščini bilten Slovenian Newsletter, ki omenja nastop slovenskih pesnikov Aleša Debeljaka, Borisa A. Novaka, Vena Tauferja in Jureta Potokarja. Dobili so tudi ponudbo od dveh angleških založb za objavo antologije slovenske poezije. Antologijo bodo pripravili v Ljubljani, založila pa jo bo založba Bloodaxe s sodelovanjem Borisa A. Novaka in Slovenskega pisateljskega društva.

Slovenski pesniki so nato nastopili še v Oxfordu, kjer sta se jim pridružila Niko Grafenauer in Dane Zajc. Ifigenija Zagoričnik sodeluje v skupini pesnikov, ko jih vodi Michael Horowitz, organizator literarnih večerov po vsej Angliji.

Razstava v Bernalu (24/9/93)

SKA je bila povabljena na slavje 50. obletnice bernalskega doma. Za to priložnost je dom, s sodelovanjem knjižnice Mariano Moreno priredil razstavo del slovenskih likovnih umetnikov. Otvoril jo je ravnatelj omenjene ustanove, nato pa sta spregovorila dr. Kovačič in župan iz Murske Sobote Andrej Gerenčar, ki je prinesel pozdrav iz rodne Prekmurske svojim ožnjim rojakom.

Na razstavi so bila dela sledečih ustvarjalcev:

B. Remec, I. Bukovec in M. Volovšek olja;
T. Kržišnik in A. Makek akvarele;
V. Šparhake in T. Močnik olja;
M. Grum kipi in slike; V. Sulčič akvarele;
A. Pérez Molekova grafike; B. Tomšič akriliko;
M. Antonič olja; Natalya Juhnov in J. Poibič fotografije; in še drugi.

SKA je na slavju zastopal njen predsednik arh. Marjan Eiletz.

Sovretovo nagrado za leto 1993 je dobil Marijan Strojnik za prevod staroangleškega epa Beowulf. Jezik Beowulfa je časovno in oblikovno že tako oddaljen od moderne angleščine, da ga je treba prevajati tudi za Angleže, zato je Strojnik s prevodom v sodobno slovenščino opravil veliko delo. Soočati se je moral s staronordijskim načinom gledanja na verstvo, navade, izražanje, nihati je moral tudi med umetnim arhaiziranjem in nasilnim moderniziranjem. Beowulf je izšel za tridesetletnico Sovretove smrti. Njega, ki je opeval grške vojsčake iz Iliade in Odiseje, bi gotovo zanimalo starodavnosti in posebnosti nordijskega življenja Beowulfa.

Darovali so:

Vinko Levstik	100	DM
Dr. Jože Voršič	189	U\$ dolarjev
Andrej Makek	100	U\$ dolarjev
Rev. Tone Zrnec (21/7/93)	90	U\$ dolarjev
A. Rebula (14/7/92)	250	U\$ dolarjev

Povišanje naročnine!

Sporočamo vsem našim naročnikom, prijateljem in simpatizerjem, da smo prisiljeni povišati zaradi povišanja poštne tudi naročnino. Tako bo od novega leta naprej stalo Meddobje in Glas SKA 50 U\$ po navadni in 60 U\$ po letalski pošti.

Objasnilo!

Ker je zaradi pomanjkanja prostora omenjenih samo par kulturnih večerov, od drugih pa ni poročil, jih naštejemo v zapovrstnem redu, da ostane zapisano kdo je predaval in o čem je predaval:

- 1) 25. febr. 1993. Spominska maša z žalno sejo in spomini na g. L. Lenčka.
- 2) Soudeležba Slovenske kulturne akcije na Feria del libro.
- 3) Ob 60 letnici Duhovnega življenja in slovenskega dušnega pastirstva z razstavo tiskov.
- 4) Razstava akvarelov slikarja Andreja Makeka.
- 5) Jaroslav Skrušny: Kultura in TV v Sloveniji.
- 6) Dr. Alojzij Kukovica: O novem katekizmu katoliške Cerkve.
- 7) Pevski nastop baritonista ing. Marka Finka.
- 8) Dr. Janez Zorec: Astronomija.
- 9) Kulturni večer z mašo za g. Lada Lenčka. Konmemorativni tekst sta pripravila in recitirala Stanko Jerebič in Lojze Rezelj.
- 10) Koncert mezzosopranistke Bernarde Fink-Inzko: Samospevi.

Na srečanju esperantistov v Mariboru 7. maja so predstavili najnovejšo knjigo v esperantu "Nekropola" prof. Borisa Pahorja. Knjiga je izšla v sozaložbi podjetja Interkultura Maribor in Celovške Mohorjeve družbe. Na simpoziju je bilo največ zanimanja za referat Leva Detela z Dunaja in Vinka Ošlaka iz Celovca. Ošlak je namreč knjigo prevedel. Prevaja tudi iz esperanta v slovenščino.

LOS JUICIOS DEL FUTURO

Los fines de siglo son épocas de balances y perspectivas. Hay lugar para las comprobaciones positivas como para las fuertes decepciones. Mas los finales de milenio que parecen convocar aptitudes proféticas aun más audaces y globales. El 2000 se hace portador de todo tipo de expectativas y perspectivas. Héctor Delfor Mandrioni, doctor en Filosofía y profesor "ordinario" de la Universidad Católica Argentina, autor —entre otros libros— de "La vocación del Hombre", "Filosofía y Política" y "Pensar la Técnica, Filosofía del Hombre contemporáneo", estima, en un trabajo especialmente escrito para la Prensa, que estos juicios de futuro que a menudo se ejercitan en la filosofía, la literatura y el periodismo —quieranlo o no— no solo enuncian proyectos con relación al porvenir, sino que también intentan —y a veces logran— modelar el presente condicionando la conformación de los acontecimientos novedosos.

Domingo, 15 de agosto de 1993. La Prensa

CORREO ARGENTINO Y SUS CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. GLAS es propiedad de la Acción Cultural Eslovena. Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Director: el secretario (Tone Brulc). Tisk / Impreso en: Editorial Báraaga del Centro Misional Báraaga, Colón 2544, (1826) Remedios de Escalada, Buenos Aires, Argentina. Izhajanje GLASA SKA denarno podpira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina.